

Drie tips voor de uitkeringsfase van het nieuwe pensioencontract

De concept Wet toekomst pensioenen¹ kent voor pensioenfondsen twee soorten contracten met variabele uitkeringen die meebewegen met financiële resultaten. In theorie erg vergelijkbaar. Maar in de praktijk lopen de uitkeringen uiteen. In het nieuwe pensioencontract staat namelijk het persoonlijk pensioenvermogen centraal, terwijl in de verbeterde premiereregeling de uitkeringen centraal staan. De implementatie en uitlegbaarheid van het nieuwe contract is daardoor nog een puzzel voor pensioenuitvoerders. Wij geven drie tips die de uitkeringen in het nieuwe contract stabiel, beter uitlegbaar en administratief eenvoudiger maken.

■ UITKERINGSFASE BINNEN HUIDIGE PREMIEREGELINGEN

Bij pensioenfondsen staan voor deelnemers binnen premiereregelingen nu de (toekomstige) uitkeringen in de administratie. Daarbij zijn er twee mogelijkheden. De gepensioneerde heeft een 'vaste' uitkering of een 'variabele' uitkering.

- Een vaste uitkering valt onder het Financieel Toetsingskader. Tegenover alle vaste uitkeringen van gepensioneerden staat een collectief vermogen. Hiermee kan je de welbekende dekkingsgraad berekenen. Bij een hoge dekkingsgraad volgt indexatie, bij een langdurig (zeer) lage dekkingsgraad een korting.
- Een variabele uitkering valt onder de Wet verbeterde premiereregeling. Bij pensioenfondsen is die uitkeringsfase vrijwel altijd collectief opgezet. Tegenover de variabele uitkeringen van gepensioneerden staat wederom een collectief vermogen. Ook hier kan je de welbekende dekkingsgraad berekenen. Deze dekkingsgraad

houden we ieder jaar op 100%. Stel er is een rendement behaald en de dekkingsgraad einde jaar is 105%. Dan verhogen we alle uitkeringen zodanig dat de dekkingsgraad weer 100% is. De variabele uitkering ademt dus direct mee met financiële resultaten.

Deze werkwijze waarbij we de uitkeringen administreren en het vermogen van gepensioneerden collectief beleggen heeft voordelen. Gedurende het jaar ontstaan vele resultaten: op beleggingen, door (reken)rente veranderingen, nieuwe grondslagen, overlevingstafels. Aan het eind van het jaar zie je de impact in één oogopslag terug in de gewijzigde dekkingsgraad. Als de dekkingsgraad daar aanleiding toe geeft, dan krijgen alle gepensioneerden vervolgens een gelijke verhoging of verlaging van de uitkeringen. Relatief eenvoudig te administreren en uitlegbaar.

■ UITKERINGSFASE BINNEN HET NIEUWE CONTRACT

In het nieuwe contract uit de concept Wet toekomst pensioenen staat het voorstel om niet de uitkeringen maar alleen het persoonlijk pensioenvermogen te administreren. Aan de hand van de rekenrente bepaal je hierbij de hoogte van de uitkering in enig jaar. Vervolgens verandert er gedurende het jaar van alles. Er worden uitkeringen uit het pensioenvermogen onttrokken en beleggingsrendementen behaald. Aan het eind van het jaar is er dan wederom een (gewijzigd) persoonlijk pensioenvermogen. Vervolgens bepaal je dan weer de hoogte van de uitkering voor het volgende jaar op basis van de (gewijzigde) nieuwe rekenrente op dat moment. De uitkering zal dus variabel zijn, grotendeels vergelijkbaar met de variabele uitkering in de verbeterde premiereregeling.

Lieke Werner en Agnes Joseph

C.C. Werner MSc AAG is Programma Manager Pensioenakkoord bij Achmea Pensioenservices en A.S. Joseph MSc AAG is Master Actuaris bij Achmea Pensioenservices.

1 Internetconsultatie Wet toekomst pensioen van 16 december 2020 <https://www.internetconsultatie.nl/wettoekomstpensioenen>.

Figuur 1: het persoonlijk pensioenvermogen en de uitkering kan je in elkaar omrekenen**Perspectief: hoogte vermogen**

Stel het vermogen is 150.000 euro
en de kostprijs van pensioen is 15.

Daaruit volgt een uitkering van 10.000

Perspectief: hoogte uitkering

Stel de uitkering is 10.000 euro
en de kostprijs van pensioen is 15.

Daaruit volgt een vermogen van 150.000.

De Wet toekomst pensioenen is vooral opgezet vanuit de theorie. Er is voor gekozen om het persoonlijk pensioenvermogen in alle opzichten leidend te laten zijn in de uitwerking. Mogelijk ingegeven door angsten voor discussies over herverdeling en rekenrentes. De uitwerking van de uitkeringsfase van het nieuwe contract is echter zodanig neergezet dat het vrijwel exact overeenkomt met de variabele uitkering in de verbeterde premieregeling. In theorie leidt het administreren van een persoonlijk pensioenvermogen of het administreren van een uitkering namelijk tot precies dezelfde resultaten. Het persoonlijk pensioenvermogen en de uitkeringen zijn namelijk gewoon in elkaar om te rekenen gegeven de rekenrente en de sterfgrondslagen. Zie ook figuur 1.

Het persoonlijk pensioenvermogen en de uitkeringen zijn gewoon in elkaar om te rekenen.

In de praktijk loop je tegen uitvoeringstechnische uitdagingen aan als je alleen het persoonlijke pensioenvermogen administreert. Maar er is wel een belangrijk ander verschil tussen het nieuwe contract en de variabele uitkeringen uit verbeterde premieregelingen bij bestaande pensioenfondsen. In het nieuwe contract is de uitkeringsfase name-

lijk individueel vormgegeven, in de verbeterde premieregeling is deze collectief. Hierdoor delen gepensioneerden in de verbeterde premieregeling meer risico's met elkaar. We illustreren deze punten aan de hand van een paar voorbeelden.

■ RESULTATEN TOEDELEN IN HET NIEUWE CONTRACT IN THEORIE

Dat het toedelen van resultaten via het persoonlijk pensioenvermogen of via de uitkeringen in theorie op hetzelfde neerkomt, laten we zien aan de hand van een voorbeeld in figuur 2. We hebben een pensioenvermogen in de administratie gelijk aan € 150.000 en het fonds hanteert een projectierendement (hier de risicovrije rente). Het projectierendement bepaalt de kostprijs van € 1 pensioen, die gelijk is aan € 15. Daarmee staat de hoogte van de uitkering vast (hier € 10.000). Maar stel nu dat de rente vlak voor het toedelen van (beleggings)resultaten daalt. Hierdoor stijgt de kostprijs van € 1 pensioen in dit voorbeeld naar € 17. Om de gepensioneerde daar tegen te beschermen was hij tegen dit risico ingedekt. Dit gaat in het nieuwe contract door een blootstelling van 100% aan beschermingsrendement. Dit beschermingsrendement kunnen we vervolgens berekenen op circa 13,33%. Daarmee heeft de gepensioneerde weer voldoende kapitaal: € 150.000 * 113,33% = € 170.000 om zijn uitkering stabiel te kunnen houden op € 10.000. We hadden precies hetzelfde resultaat bereikt als we niet het vermogen, maar de uitkering hadden geadministreerd. Met de uitkering kunnen we

Figuur 2: resultaattoedeling via pensioenvermogen of uitkering geeft in theorie hetzelfde resultaat**Perspectief: hoogte kapitaal**

Stel het vermogen is € 150.000
en de kostprijs is € 15

De uitkering is dan € 10.000

Stel de kostprijs stijgt naar € 17

Het toe te kennen
beschermingsrendement is dan:

$$17/15 - 1 = 13,33\%$$

13,33% maal 150.000 is € 20.000

Perspectief: hoogte uitkering

Stel de uitkering is € 10.000
en de kostprijs is € 15.

Het vermogen is dan € 150.000.

Stel de kostprijs stijgt naar € 17

Het nieuw benodigde vermogen voor
een gelijke uitkering is dan :

$$10.000 \text{ maal } 17 = € 170.000$$

Benodigde rendement is € 20.000

Figuur 3: In het nieuwe contract hangt de aanpassing van de uitkering samen met leeftijd

Jongere gepensioneerde	Oudere gepensioneerde
Vermogen € 150.000 Kostprijs pensioen € 15 Uitkering € 10.000	Vermogen € 50.000 Kostprijs pensioen € 5 Uitkering € 10.000
Levensverwachting wijzigt	Levensverwachting wijzigt
Vermogen € 150.000 Nieuwe kostprijs pensioen € 17 Nieuwe uitkering € 8.824	Vermogen € 50.000 Nieuwe kostprijs pensioen € 6 Nieuwe uitkering € 8.333
ca. 12% lagere uitkering	ca. 17% lagere uitkering

gegeven het projectierendement het bijbehorende vermogen berekenen. Dit was eerst € 150.000 en na de rentedaling € 170.000, ofwel deze persoon moet vanuit het beschermingsrendement € 20.000 bijgeschreven krijgen bij zijn persoonlijk pensioenvermogen om dezelfde uitkering te kunnen onttrekken.

■ RESULTATEN TOEDELLEN IN HET NIEUWE CONTRACT IN DE PRAKTIJK

In de praktijk zien we bij de uitwerking echter allerlei kleinere en grotere problemen ontstaan als we slechts het vermogen zouden administreren. Zo werken pensioenadministraties bijvoorbeeld doorgaans met afgeronde getallen. Een rendement van 13,33% in 2 decimalen resulteert dan bijvoorbeeld in een extra vermogen van € 19.995 in plaats van € 20.000. Ofwel in een net iets andere uitkering. Daarnaast vinden in een administratie gedurende het jaar allerlei gebeurtenissen plaats. Zoals de maandelijkse onttrekking van uitkeringen. Hierdoor moet je het beschermingsrendement in de praktijk dus anders dan in de meeste theoretische voorbeelden niet jaarlijks, maar maandelijks bijhouden. De hoogte van het beschermingsrendement moet je in de praktijk bovendien vaststellen op basis van leeftijdscohorten in maanden nauwkeurig. Omdat de benodigde bescherming voor iedere leeftijd verschilt en daarmee gevolgen heeft voor de hoogte van de uitkeringen.

Er is dus flinke complexiteit gemoeid met alleen al het toekennen van het beschermingsrendement aan gepensioneerden in het nieuwe contract als je alleen het vermogen en rendementen administreert. En dan te bedenken dat je naast een beschermingsrendement voor renterisico in het nieuwe contract ook nog toekenning van overrendement op beleggingen hebt. En daarnaast mogelijk nog een apart beschermings- en overrendement voor micro- en macrolanglevensrisico, de effecten van de solidariteitsreserve en overige reserves. Vergeet ook niet effecten van andere praktische zaken als kosten, terugwerkende kracht mutaties en een minimaal vereist eigen vermogen.

Al deze beschermingsrendementen, overrendementen en risico's grijpen op elkaar in. De volgor-

de van berekenen maakt uit voor de impact op de uitkeringen. De afrondingen van cijfers gaan overal doorheen spelen. En al deze rendementen zal je in de praktijk minstens maandelijks moeten bijhouden rekening houdend met leeftijden in maanden nauwkeurig. In hoeverre gaan pensioen-uitvoerders dat dan nog kunnen uitleggen?

■ DE RESULTATEN ZIJN NIET VOOR ALLE GEPENSIONEERDEN GELIJK

Stel we hebben twee gepensioneerden. De ene gepensioneerde is jonger en de andere is ouder. We kunnen op basis van het persoonlijk pensioenvermogen en de kostprijs van pensioen berekenen dat ze nu allebei een uitkering van € 10.000 per jaar kunnen genieten. Maar nu wijzigt bijvoorbeeld de levensverwachting terwijl de persoonlijke pensioenvermogens gelijk blijven. Die wijziging in de levensverwachting heeft impact op de kostprijs van pensioen. En die impact verschilt per leeftijd. Als we dan de uitkering herrekenen op basis van het persoonlijke pensioenvermogen dan resulteert voor iedere gepensioneerde een andere korting. Dit zal in de praktijk niet alleen gebeuren bij een andere levensverwachting, maar ook bij een renteverandering. Dit soort veranderingen hebben namelijk een verschillende impact op de kostprijs van pensioen voor verschillende leeftijden.

Er is hierop wel een uitzondering te maken binnen het nieuwe contract. Als je voor gepensioneerden eigenlijk al dit soort risico's zoals rente- en langlevensrisico voor 100% dichtzet dan kan je een gelijke aanpassing in de uitkering bewerkstelligen. Maar is dit wenselijk?

In de verbeterde premieregeling is dit anders, omdat je daar meer risico's deelt binnen de uitkeringsfase. De risico's deel je namelijk zodanig dat de aanpassingen in de uitkeringen voor alle gepensioneerden gelijk is. In het nieuwe contract is de uitkeringsfase individueel aangevlogen en is niet de uitkering maar het pensioenvermogen leidend in de concept wetgeving. Dat maakt dus een groot verschil, dat mogelijk ook lastig uitlegbaar is aan deelnemers.

■ KAPITALEN OP HOGE LEEFTIJDEN

Naast de complexiteit van al die financiële bij-schrijvingen en onttrekkingen op de persoonlijke vermogens van gepensioneerde deelnemers is er nog een andere praktische uitdaging. Op hoge leeftijden is het benodigde vermogen mogelijk lager dan de jaarlijkse uitkering. Stel je hebt een gepensioneerd met € 12.000 jaarlijkse uitkering. Maar deze gepensioneerd is erg oud en heeft nog maar een half jaar (theoretische) levensverwachting. Dan is het kapitaal in de administratie € 6.000, precies genoeg voor een half jaar uitkering.

De deelnemer ziet dan dus mogelijk een vermogen dat lager is dan de jaarlijkse uitkering. Erg lastig uitlegbaar. Daarnaast kan het in de praktijk ook betekenen dat het pensioenvermogen leegloopt bij onttrekking van uitkeringen gedurende het jaar. Als de persoon langer leeft dan moet het tekort aangevuld worden vanuit zogenoemd biometrisch- of ook wel overlevingsrendement. Dit rendement bestaat uit het pensioenvermogen dat vrijvalt doordat andere deelnemers overlijden. Biometrisch rendement kan echter in een administratie die zuiver gebaseerd is op vermogens niet vooraf worden bijgeschreven. Vooraf is er namelijk nog geen geld beschikbaar. Het collectieve vermogen is immers exact gelijk aan de optelsom van alle individuele vermogens. Het biometrisch rendement komt pas achteraf vrij als er andere deelnemers zijn overleden. In de administratie kan de methodiek van alleen pensioenvermogens administreren dus leiden tot negatieve potjes.

In de administratie kan de methodiek van alleen pensioenvermogens administreren dus leiden tot negatieve potjes.

In de collectieve variant van de verbeterde premieregeling zijn de uitkeringen leidend in de administratie. De uitkeringen worden gefinancierd vanuit het collectieve vermogen van alle pensioengerechtigden samen. Hierdoor kennen we dit probleem bij de verbeterde premieregeling bij pensioenfondsen niet.

■ DRIE TIPS VOOR UITVOERING NIEUWE CONTRACT

Wij hebben drie tips voor het nieuwe contract die de uitkeringen stabiel en beter uitlegbaar maken richting deelnemers. Bovendien maken de tips de administratie eenvoudiger en daarmee goedkoper en minder foutgevoelig.

1. Houd niet alleen de pensioenvermogens maar ook de uitkeringen in de gaten

Administreer naast de pensioenvermogens ook de uitkeringen. Dit kan beiden tegelijk en bij elkaar

niet: vermogen en uitkeringen zijn immers via het projectierendement in elkaar om te rekenen. Bepaal vervolgens de beschermingsrendementen niet in percentages op het vermogen, maar op basis van de uitkeringen. Dit maakt het stabiel houden van de uitkeringen exacter en daarmee eenvoudiger uitlegbaar. Een bijkomend voordeel is dat deze manier van administreren voor het nieuwe contract ook (deels) aansluit bij bestaande administratiesystemen. De transitie is daarmee mogelijk ook goedkoper, omdat je niet een heel nieuw systeem hoeft te bouwen. De administratiesystemen kunnen leunen op bestaande principes die zich al bewezen hebben in de praktijk en zijn daarmee mogelijk ook robuuster en minder foutgevoelig.

2. Deel meer risico's tussen gepensioneerden

Bereken de aanpassingen van de uitkeringen op collectief niveau. Zodat elke gepensioneerd evenveel extra krijgt of gekort wordt op zijn uitkering na het behalen van een financieel resultaat. Dit maakt de resultaten in het nieuwe contract beter uitlegbaar, geeft meer beleidsruimte aan een fonds en maakt de uitvoering veel eenvoudiger.

Nu kan het zo zijn dat in het nieuwe contract een renteverandering of een verandering in de levensverwachting een andere impact heeft op de uitkering van een 70 jarige en een 80 jarige. Waardoor de 70 jarige en 80 jarige een andere aanpassing van de uitkering krijgt. Dit is alleen onder zeer strikte voorwaarden te voorkomen binnen het nieuwe contract: als je zowel het renterisico als het langlevensrisico volledig dichtgezet en er geen spreiding van financiële schokken over de tijd plaatsvindt.

Bij de variabele uitkeringen van de verbeterde premieregeling deel je echter alle risico's collectief tussen gepensioneerden. Iedere gepensioneerd krijgt dezelfde aanpassing van de uitkering bij een financieel resultaat, ook als je rekening houdt met spreiding van de schok over de tijd. Dit heeft als voordeel dat het uitlegbaar is aan deelnemers en rechtvaardig voelt. Maar het maakt de uitvoering en het toedelingsbeleid ook makkelijker. Bij een puur individuele uitkeringsfase zal je voor verschillende leeftijden een andere spreidingsperiode moeten aanhouden. Ouderen kunnen schokken namelijk minder lang spreiden in de tijd. De impact van eenzelfde financiële schok op de uitkering is daardoor op hoge leeftijd groter. Hierdoor wil je waarschijnlijk meer risico's afbouwen voor ouderen, om hun uitkering niet teveel te laten fluctueren. Wat in de verbeterde premieregeling niet nodig is.

Iets meer risicodeling binnen de uitkeringsfase in het nieuwe contract staat risicodeling met de opbouwfase niet in de weg. De beschermingsrendementen en overrendementen kan je namelijk gewoon toedelen over het hele collectief. Ook kan je de risicodeling tussen gepensioneerden vormgeven zonder ex ante herverdeling, net zoals

binnen de verbeterde premiereregeling. Volgens ons staat dus niets een uitgebreidere risicodeling tussen gepensioneerden in de weg en past het beter bij het meer solidaire karakter van het nieuwe contract.

3. Bij invaren alle gepensioneerden er in uitkeringen evenveel op vooruit

Als derde hebben we nog een tip voor het omzetten van bestaande uitkeringen van gepensioneerden naar het nieuwe contract.

Bij invaren rekenen we de (toekomstige) uitkeringen om in een persoonlijk pensioenvermogen. Stel bijvoorbeeld dat het pensioenfonds geen buffers heeft (dekkingsgraad is 100%) en we geven iedere gepensioneerde gewoon hun voorziening mee als persoonlijk pensioenvermogen. Volgens de huidige wetgeving is dat precies voldoende om alle uitkeringen te kunnen voldoen. In het nieuwe contract rekenen we dit persoonlijk pensioenvermogen weer om in een uitkering. Dan kan het zo zijn dat je twee gepensioneerden hebt die vóór de transitie allebei € 1.000 uitkering hadden per jaar, maar de dag na de transitie krijgt de één een uitkering van € 1.010 en de andere een uitkering van € 1.020. Dit komt doordat er gerekend wordt met een andere rekenrente (het projectierendement) die verschillende impact heeft op de uitkeringen voor verschillende leeftijden.

Wij denken dat het beter uitlegbaar en ook veel eenvoudiger is als een pensioenfonds bij invaren alle gepensioneerden als één leeftijdscohort beschouwt en ze op die manier invaart en de benodigde plus of min op de uitkering vervolgens

Wij denken dat het beter uitlegbaar en ook veel eenvoudiger is als een pensioenfonds bij invaren alle gepensioneerden als één leeftijdscohort beschouwt.

voor iedere gepensioneerde gelijk maakt (zoals in tip 2).

Dat maakt het invaren makkelijker en ook de communicatie en uitlegbaarheid richting gepensioneerden.

■ TOT SLOT

In het nieuwe contract is gekozen voor een unieke werkwijze in de uitkeringsfase. Anders dan bij de huidige pensioencontracten staan niet langer de uitkeringen centraal in het toebedelen van resultaten, maar het persoonlijk pensioenvermogen. Dit betekent nogal wat voor de pensioenadministraties, maar ook voor de uitlegbaarheid van de resultaten uit het pensioencontract aan deelnemers. Wij hebben gekeken naar mogelijke problemen en oplossingen. Ons voorstel is om naast de persoonlijke pensioenvermogens ook de uitkeringen niet uit het oog te verliezen in het toebedelen van resultaten. Daarnaast denken wij dat het beter is om meer risico's te delen tussen gepensioneerden. En geven wij als tip mee om bij het invaren de gepensioneerden als één leeftijdscohort te beschouwen. ●